INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zpráva o průběhu a zkušenostech z realizace 6 Čtenářských dílen pro 3. ročník

V rámci projektu Podpora jazykové gramotnosti žáků reg. č. CZ.1.07/1.1.00/56.0492 finančně podpořeného z OP VK (Výzva 56) byly do hodin Českého jazyka – čtení na 1. stupni zavedeny Čtenářské dílny.

Před uvedením Čtenářských dílen do hodin Českého jazyka jsem absolvovala kurz Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Praktický seminář se věnoval teoretickým aspektům rozvoje čtenářské gramotnosti, byl strukturován do tří částí, které postupně představovaly základní pojmy, dále podmínky a překážky rozvoje čtenářské gramotnosti a nakonec základní metody a techniky vhodné pro její uplatňování. Získané vědomosti a dovednosti z oblasti čtenářství se staly inspirací a odrazovým můstkem při další přípravě a vlastní realizaci Čtenářských dílen.

Čtenářské dílny 3. ročníku na ZŠ a MŠ Nová Bystřice byly uvedeny do výuky Českého jazyka – čtení ihned v září školního roku 2015/2016. Zápis o realizaci Čtenářské dílny lze vyčíst v třídní knize 3. B v kolonce Čj-čt (vlevo nahoře, týdenní učební plán). Předpokladem k zavedení těchto dílen bylo zřízení třídní knihovny, kam se podařilo dodat desítky různorodých knih českých i zahraničních autorů pro čtenáře od 6 do 12 let, a to pořízených z tohoto grantového projektu. Jsou označeny evidenčním číslem přiděleným v seznamu školní knihovny a samolepkou obsahující název projektu, reg. č. a logo. Časem počet knih navýšily samy děti, když po dohodě s rodiči věnovaly do knihovničky další atraktivní nebo tradiční knihy. Pochopily tím, že dostatek knih zajistí rozvoj dovednosti – vybrat si samostatně knihu, která žákovi přinese zážitek z četby.

Výuková jednotka obsahující Čtenářskou dílnu byla vždy rozdělena do několika částí, jež se vzájemně doplňovaly a navazovaly na sebe tak, aby naplňovaly výukové cíle a přitom nebyla ohrožena samotná podstata dílen: čtení vlastní vybrané knihy při vyučování. Počáteční strach, že děti budou na knihy zapomínat a nebudou připraveny, se po druhé lekci zcela rozplynul. Pro mne, jako

pedagoga, se stalo velmi přínosné pozorování žáků u četby přinesených knih ve volném čase, o přestávkách, v družině. Dětem brzy přibyl smysluplný společný prvek komunikace a neformálně Čtenářské dílny začaly probíhat i mimo vyučování. Toto osobně považuji za zásadní přelom ve čtenářství žáků 3. tříd a pozitivní posun komunikační roviny mezi žáky samotnými.

První část Čtenářských dílen sloužila k upevnění učiva čtení z předchozího vyučování, což byl mnohdy skrytý pedagogický záměr konkrétní dílny. Motivace se opírala o metody: myšlenková mapa, pětilístek, skládankové čtení, brainstorming, dále o poslech ukázek, toolkitové aktivizující otázky, motivační hry typu „Hádej, kdo a kde jsem," hádanky, skupinová práce s výběrem pravdivých a nepravdivých výroků – ano, ne. Poslední tři jmenované patřily u žáků 3. tříd k nejoblíbenějším. Neodmyslitelně ke Čtenářským dílnám patřil výukový kruh, kde se projevila dynamika třídního kolektivu, a vznikal tak prostor pro nácvik prezentačních dovedností. Sdílení s druhými, komunikace ve skupině, prezentace sdíleného textu a porozumění přečtenému, navázání očního kontaktu, udržení pozornosti po celou přidělenou dobu, to byla v úvodních dílnách „skutečná" výzva nejen pro žáky. Velkým pomocníkem byla sestavená pravidla Čtenářské dílny, která nás od září doprovázela, situaci „uklidila" a posunula k vytčeným cílům. Zajímavé bylo sledovat, jak žáci zpočátku vyhledávají ke čtení místa „pod lavicí, těsně vedle sedícího kamaráda". Časem tento trend ustoupil. Žáci upřednostňovali klid a pohodlí, které nabízelo ideálnější četbu, komfort okamžitého prožitku, když se kniha otevře a nikdo žáka neruší, ani on sám. Samostatnému čtení byl vyčleněn prostor 20 – 25 minut.

Fáze sdílení patřila k nejoblíbenějším. Oblibě se těšilo losování dvojic. Děti mnohdy vymýšlely podmínky pro rozlosování kartiček, tyčinek, šňůrek, ale nikdy neměly problém s přiděleným rozhodnutím. To mne potěšilo. Pro žáky 3. tříd bylo obtížnější samostatně zformulovat obsah přečteného, mnohdy chtěli diskutovat o celé knize, o ilustracích, než tvořit vlastní věty a respektovat sdílení druhého. I tato dovednost se postupně výrazně zlepšovala, ale ne komplexně. Ačkoliv by žáci měli mít osvojenu techniku čtení, mnozí by potřebovali v rámci kontroly techniky čtení ještě upřednostňovat hlasité čtení za účasti kontrolora. Dětem bylo vysvětleno, že se nejedná v žádném případě o soutěž v počtu přečtených stran a knih. Harmonogram odevzdávání čtenářského deníku se zápisem přečtených knih měli žáci stanovený hned od začátku školního roku. Za první čtvrtletí

školního roku se čtenářská aktivita výrazně navýšila. Zájem o referát z přečtené knihy se nedal s předešlým rokem srovnat, byl mnohem vyšší. V tomto směru měla velký úspěch metoda párového čtení, kdy dva čtenáři čtou stejnou knihu, sdílejí své prožitky a společně vytváří zápis do čtenářského deníku.

Děti si brzy uvykly, že k většině Čtenářských dílen vypisují záznam z přečteného do tzv. „Pracovního listu“. Pracovní list měl povinnou a dobrovolnou část, obsahoval otázky k literárnímu textu, ale také otázky hodnotící, vyjadřující názory a postoje, vlastní návrhy a pokusy o tvůrčí činnost, což určitým dětem se zvýšenou čtenářskou motivací velmi imponovalo. První pracovní listy měly společnou neměnnou otázku. To vyhovovalo zejména slabším dětem. Žákům se velmi líbil pracovní list s tzv. „bublinou“, na které se učili základům přímé řeči a mohli využít i grafického záznamu. Hodnotící třetí část Čtenářské dílny nabízely všem žákům možnost detailně poznat obsah přečtené ukázky jednoho až maximálně tří vybraných žáků. Děti se učily druhé respektovat, naslouchat, předávat rady i doporučení ke zlepšení čtení s porozuměním. Ke kritice od ostatních, byť pozitivní a spravedlivé, se řada dětí stavěla v rámci dílen odmítavě, ale domnívám se, že je to přirozený vývoj jejich osobnosti a nastavit „mantinely vzájemného respektování“ v životě člověka je velmi důležité, i když nelehké. Čtenářské dílny nutily děti být aktivními, vedly je k zapojování dosavadních vědomostí a dovedností do souvislostí. Žáci při nich odkrývali své postoje a zkušenosti.

Na základě realizace Čtenářských dílen ve 3. ročníku mohu konstatovat, že tyto dílny vytvořily u žáků návyk pravidelného čtení, které jim současně přináší zážitek z četby, čímž zvyšují šanci na posílení čtenářské gramotnosti. Čtenářské dílny výrazně navýšily motivaci žáků k dalšímu čtení. Zlepšila se komunikační úroveň a vztahy mezi dětmi ve třídě.

V realizaci Čtenářských dílen budeme pokračovat.

Mgr. Marika Hauserová, třídní učitelka 3. ročníku